

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI LOYIHASINI
TAYYORLASHNING AHAMIYATI**

Azamova Sitara Ayonovna

SHDPI Ijtimoiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

Parmonqulova Munisa

SHDPI Ijtimoiy fanlar fakulteti

Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Davlat Konstitutsiyasi uning asosiy huquqiy asosi bo'lib xizmat qiladi, u boshqaruv tamoyillarini, fuqarolarning huquqlarini, davlat va uning xalqi o'rtasidagi munosabatlarini belgilaydi. O'zining tarixiy sharoitidan chiqqan va mustahkam demokratik asos yaratishga intilayotgan O'zbekiston Respublikasi uchun konstitutsiya loyihasini ishlab chiqish jarayoniga xalqaro normalarning kiritilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi loyihasini ishlab chiqishda e'tiborga olinishi zarur bo'lgan muhim omillar xususida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, huquqiy norma, xalqaro me'yor, milliy qadriyatlar, referendum, Sovet Ittifoqi, mustaqillik.

O'zbekiston Respublikasi 1991-yilda Sovet Ittifoqidan mustaqillikka erishdi va bu o'z milliy o'ziga xosligi va boshqaruvida hal qiluvchi davr bo'ldi. Mustaqillikning qo'lga kiritilishi mamlakatning huquqiy va siyosiy tuzilmalarini har tomonlama qayta baholashni taqozo etdi. Birinchi Konstitutsiya 1992-yilda qabul qilingan, biroq siyosiy manzara o'zgargan sari zamonaviy qadriyatlar va xalqaro standartlarni aks ettiruvchi konstitutsiyaga ehtiyoj sezilishi o'laroq, bugungi kunga qadar O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga bir qancha o'zgartirish va qo'shimchalar kiritib kelinmoqda. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi ozod va suveren davlatning huquqiy asoslarini yaratish bilan birga jamiyatimizning huquqiy taraqqiyotida yangi davrni boshlab berdi. Konstitutsiyaga binoan o'zbek xalqining yo'li bitta — ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot qurish, mustaqillikni mustahkamlab, mamlakat ravnaqini ta'minlashdir. O'zbekiston Konstitutsiyasining o'ziga xos mazmuni shundan iboratki, u o'zbek xalqining tarixiy va milliy qadriyatlarini, g'arb demokratiyasining insonparvarlik tamoyillarini o'zida mujassam etadi [1; 15].

O'zbekiston yangi Konstitutsiyasini yaratish g'oyasi 1990-yil 20-iyunda Mustaqillik Deklaratsiyasi qabul qilinishi bilan bevosita bog'liqdir. Konstitutsiyani yaratish zarurati o'z-o'zidan paydo bo'lgani yo'q. Buning albatta o'z sabablari bor edi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul

qilinishing asosiy sabablari: o'zbek xalqining ozodlik, erk va mustaqillik yo'lidagi intilishi; xalqning butun bor imkoniyati va salohiyatini ishga solish, jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash; iqtisodiy va siyosiy munosabatlarni demokratlashtirish, suveren davlatning huquqiy asoslarini yaratish, huquqiy nigilizm va o'zboshimchalikning oldini olish, o'z istiqloq va taraqqiyot yo'lini huquqiy jihatdan belgilash zaruriyati va boshqa omillar tashkil etadi [1; 15-16]. Konstitutsiyada milliy xususiyatlar ham yorqin aks etti rilgan. Bu xususiyatlar: konstitutsiyada mustahkamlangan qoidalarda milliy qonunchilik rivojlanishi uchun zamin yaratilganligi; tarixiy, etnografik, milliy an'analar, urf-odatlar va qadriyatlarimiz singdirilganligi; ma'naviy va madaniy tarixiy merosni asrash, oila qadriyatlari va milliy-ruhiy, demografik, tabiat-iqlim, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar inobatga olinishida namoyon bo'ladi. Konstitutsiyada yana bir muhim xususiyat o'z ifodasini topgan. Bu davlatchiligimizning tarixan tarkib topgan ilg'or tajribalaridan foydalanilganligidir. Tarixdan ma'lumki, biz yashayotgan Vatanimiz hududida qonun ustuvorligi ta'minlanishi asosida ozodlik va mustaqillik mustahkamlangan buyuk saltanatlar hukm surgan davrlar bo'lgan. Xususan, Amir Temur davrini alohida ta'kidlash lozim. «Temur tuzuklari» o'z davrining yorqin «Konstitutsiya»si bo'lib, jamiyatda ustuvor ravishda amalda bo'lgan. Ana shu tajribalardan, al-Forobiyning fozil davlat va Navoiyning adolatli jamiyat to'g'risidagi ta'limotlari hamda boshqa buyuk allomalar huquqiy merosidan foydalanilganligi Konstitutsiyaning mazmunini yanada boyitgan [2].

Davlatimizning asosiy qonun hujjati, oliy yuridik kuchga ega bo'lgan qonunimiz bugungi kunga kelib yangilanayotgan O'zbekistonda yangi islohotlarga yuz tutmoqda. Bunga sabab jadal rivojlanayotgan davrda yangi qarashlar vujudga kelishi. Shafof, zamon talablariga to'la mos, xalqaro standartlarga amal qiluvchi, odil konstitutsiya qabul qilish, eng muhimi xalqimiz irodasi ularning fikrlarini bilish maqsadida 2023-yil 30-aprel kuni umumxalq referendumiga qo'yilmoqda. Endi amaldagi o'zgarishi kutilayotgan konstitutsiyamiz haqida qisqacha to'xtalib o'tsak. O'zbekiston Respublikasi amaldagi Konstitutsiyasi 1992-yil 8-dekabrda 12-chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 11-sessiyasida qabul qilingan». O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risida"gi konstitutsiyaviy qonun (1991-yil 31-Avgust) ushbu Konstitutsiya uchun asos bo'lib xizmat qilgan. Mustaqil O'zbekistonning birinchi Konstitutsiyasini yaratish g'oyasi ilk bor 1990-yil 20-iyunda bo'lib o'tgan mamlakat Oliy Kengashining 2-sessiyasida ilgari surilgan. Ushbu sessiya O'zbekiston respublikasi birinchi prezidenti Islom Karimov raisligida 64 kishidan iborat konstitutsiyaviy komissiyani tuzish to'g'risida qaror qabul qilgan. 39 Amaldagi konstitutsiyamiz salkam 30 yil mamlakatimizda qonunlarni tartibga soldi, davlat va fuqarolar erkinliklari, majburiyatlarini belgilab

berdi. Bugungi kunga kelib taraqqiy etayotgan yurtimizda islohotlardan konstitutsiya chetda qolib ketishiga yo'l qo'yilmadi. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoev rahbarligida mamlakatda keng ko'lamli islohotlar dasturini amalga oshirish izchil davom etmoqda. Keng jamoatchilik, siyosiy partiyalar, jamoat tashkilotlari, ekspertlik va ilmiy doiralar vakillari, ziyolilar faol ishtirok etdi. Umumxalq muhokamalarida 220 mingdan ziyod taklif kelib tushgan bo'lsa, ularning har to'rttasidan bittasi loyihadan joy oldi, desak to'g'ri bo'ladi. Jumladan, Konstitutsiyaviy qonun loyihasi bilan amaldagi Konstitutsiyaga 27 ta yangi modda kiritilib, moddalar soni 128 tadan 155 taga oshdi. Konstitutsiyamizning amaldagi 275 ta normasi 434 taga ko'paydi. Ya'ni, amaldagi Konstitutsiyamiz 65 foizga yangilandi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 9-moddasiga muvofiq, jamiyat va davlat hayotining eng muhim masalalari xalq muhokamasiga taqdim etiladi, umumiy ovozga (referendumga) qo'yiladi [3]. Konstitutsiya g'oyalari o'z-o'zidan amalga oshmaydi. Ularni hayotga tatbiq qilishga qodir bo'lgan kuch ham kerak. Bunday kuch jamiyat, davlat va insonning o'zidir. Asosiy Qonundagi insoniy, ma'naviy ahamiyatga ega bo'lgan siyosiy-huquqiy g'oyalarni ro'yobga chiqarishda har bir inson va fuqaroning faol ishtirok etishi muhimdir. Shu bilan birga jamiyat a'zolarining huquqiy madaniyat darajasi yuqori bo'lishi ham zaruriy shartlardan biridir. Shuning uchun har birimiz aql-zakovatimizni va bilim salohiyatimizni Konstitutsiyada mustahkamlangan yuksak g'oyalarni hayotda ro'yobga chiqarishga safarbar etishimiz lozim bo'ladi.

Mustaqil O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan norma va tamoyillar demokratiya va huquqshunoslikning eng zamonaviy talablariga javob beradi. Bu esa jamiyatimizning hayotiy amaliyoti bilan tasdiqlanmoqda. Ayni vaqtda, O'zbekistonning Asosiy qonuni teran tarixiy ildizlarga, milliy an'analar va o'zbek xalqining siyosiy-huquqiy madaniyatiga tayanadi [4]. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi loyihasini tayyorlashda xalqaro normalarning ahamiyati ham alohida e'tiborga molikdir. Xalqaro doirada O'zbekiston Respublikasining ustunligi va mustahkamligi uning davlatlararo muloqotlarning to'laqonli va teng huquqli subyekt sifatidagi maqomiga asoslanadi. Konstitutsiyada O'zbekiston davlatining alomatlari qayd etilgan bo'lib, ular davlatimiz xalqaro munosabatlarining teng huquqli subyekt ekanligini ta'minlaydi. Xalqaro me'yorlar, jumladan, shartnomalar, konvensiyalar va xalqaro odat huquqi inson huquqlari, demokratiya va qonun ustuvorligini tartibga soluvchi umume'tirof etilgan tamoyillar asosini ta'minlaydi. Ushbu normalarni o'zining konstitutsiyaviy loyihasiga kiritish orqali O'zbekiston o'zini jahon standartlariga moslashtirishi, xalqaro maydonda qonuniyligini oshirishi mumkin. Bu kelishuv nafaqat xorijiy davlatlar o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi, balki sarmoya va

hamkorlikni ham jalb qiladi. Xalqaro normalarning eng muhim jihatlaridan biri bu inson huquqlariga alohida e'tibor berishdir. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi va BMTning turli konvensiyalari kabi hujjatlarda barcha insonlar uchun kafolatlanishi kerak bo'lgan asosiy huquq va erkinliklar belgilab berilgan. Bu huquqlarni o'z konstitutsiyamizga kiritib, fuqarolarning huquqlari himoyasini ta'minlashi, hurmat va mas'uliyat madaniyatini tarbiyalashi mumkin. Xalqaro me'yorlar demokratik boshqaruvni, jumladan, hokimiyatlar bo'linishi, saylov halolligi va oshkoralik tamoyillarini qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu tamoyillarning yangi konstitutsiyaga kiritilishi O'zbekistonda yanada mas'uliyatli va ishtirokchi siyosiy tizimni o'rnatishga yordam beradi. Bu jarayon aholining davlat muassasalariga ishonchini oshirishi va fuqarolarning faolligini rag'batlantirishi mumkin. Xalqaro normalarning konstitutsiyaviy asosga integratsiyalashuvi huquqiy aniqlik va barqarorlikka zamin yaratadi. Qonunlar va boshqaruv keng qabul qilingan tamoyillarga asoslangan bo'lsa, bu huquq tizimidagi noaniqlik va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nizolarni kamaytiradi. Bu barqarorlik ham mahalliy, ham xorijiy investorlar uchun juda muhim, chunki u iqtisodiy o'sish uchun qulay huquqiy muhitni yaratadi. Xalqaro me'yorlarni kiritish muhim bo'lsa-da, bu muammolardan holi emas. Konstitutsiyaning aholiga mos kelishi uchun O'zbekistonga xos madaniy, tarixiy va ijtimoiy omillarni hisobga olish kerak. Xalqaro standartlarni qabul qilish va mahalliy an'ana va qadriyatlarini hurmat qilish o'rtasida nozik muvozanat mavjud. Bundan tashqari, yangi konstitutsiyani ishlab chiqish jarayoni turli manfaatdor tomonlar, jumladan, fuqarolik jamiyati, huquqshunoslar va oddiy fuqarolar bilan keng ko'lamli maslahatlashuvlarni o'z ichiga olishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi loyihasining tayyorlanishi demokratik, adolatli va farovon jamiyat barpo etish yo'lidagi muhim jarayondir. Xalqaro normalarning kiritilishi nafaqat huquqiy va siyosiy islohotlar uchun qo'llanma, balki barcha fuqarolarning huquq va qadr-qimmatini himoya qilish majburiyati sifatida ham xizmat qiladi. O'zbekiston mustaqillikdan keyingi o'z yo'lida davom etar ekan, ushbu normalarning konstitutsiyaviy asosiga integratsiyalashuvi ham global tamoyillarga, ham o'zbek xalqining o'ziga xos o'ziga xosligini hurmat qiladigan kelajakni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. X.Odilqoriyev, R. Qayumov, X. Nazarov, M.Lafasov, Z. Karimov, O. Omonova «O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASINI O'RGANISH» kursidan o'quv qo'llanma (O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi

muassasalari uchun) *Qayta ishlangan, to'ldirilgan to'rtinchi nashr*, «SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA AKSIYADORLIK KOMPANIYASI BOSH TAHRIRIYATI TOSHKENT — 2010.

2. . O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy huquqi. Darslik. Mualliflar jamoasi. –T.: TDYUI, 2005.

3. “KSQ-4-coH 13.03.2023. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasining “O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy Qonuni loyihasi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi referendumini o'tkazish haqida”gi qarorining (ilovasi bilan) O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga muvofiqligini aniqlash to'g'risidagi ish yuzasidan” <https://lex.uz/uz/docs/-6405731>

4. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga sharh. Mualliflar jamoasi – T.: TDYUI nashriyoti, 2012.

5. Azamova S. EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.

6. Azamova S. UMUMTA'LIM MAKTAB O 'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING USUL VA VOSITALARI //Interpretation and researches. – 2024.

7. Azamova S. A. PROBLEMS OF FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT. – 2024. – T. 3. – №. 5. – C. 743-749.

8. Nurillaevich O. B. et al. Factors Of The Formation Of Ecological Culture In The Education And Training System //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – C. 984-989.

9. Aralovna O. G. et al. Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes //Journal of Survey in Fisheries Sciences. – 2023. – T. 10. – №. 1S. – C. 5000-5006.

10. Ayonovna A. S. The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization //Global Scientific Review. – 2023. – T. 13. – C. 7-10.

11. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o'g'li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.

12. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o'g'li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.

13. Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION

BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35.

14. Shakhrisabz A. S. A. THE USE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ORIENTAL SCIENTISTS IN THE FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //International Scientific and Current Research Conferences. – 2024. – C. 94-97.

15. Ayonovna A. S. et al. GLOBALLASHUV DAVRIDA EKOLOGIK MUAMMOLARVA ULARNING YECHIMI //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 12. – №. 1. – C. 20-24.

16. Begaliyev, N. X. (2023). THE PROBLEM OF TERMINOLGY IN ETHNOLOGY IN ETHNOLOGICAL RESEARCH. *Oriental Journal of Social Sciences*, 69-72.

17. Begaliyev, N., & Nosirova, K. S. (2024). BOBUR VA BOBURIYLAR DAVRIDA ME'MORCHILIK SOHASINING YUKSALISHI. *Science and innovation*, 3(Special Issue 3), 538-546.

18. Бегалиев, Н. (2024). БУХОРО–ҚАРШИ САВДО ЙЎЛИДА ЖОЙЛАШГАН САРДОБАЛАР. *Science and innovation*, 3(Special Issue 3), 141-144.